

Boží zjevení – pramen křesťanské věrouky podle pravoslavné církve

Aneb výtahy z knih:

BELEJKANIČ, I. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie*. s. 7-35. Prešov:
Pravoslávna bohoslovecká fakulta. ISBN 80-7097-314-5

a

ŠIVAČEV, A. *Istinnite na pravoslavnata cърква*. Sofia: Tavor, 1998. ISBN 954-
734-001-8 (ШИВАЧЕВ, А. *Истинните на православната църква*. София:
Тавор, 1998г. ISBN 954-734-001-8)

+ další poznámky

Autor:

Jaroslav Fogl, SDB

Datum:

7. 5. 2007

Obsah

OBSAH.....	2
1. DOGMA A TRADICE.....	3
1.1. ROZDÍLY MEZI KATOLICKOU A PRAVOSLAVNOU CÍRKVÍ V SOUVISLOSTI S VYZNÁNÍM VÍRY (DOGMATEM).....	4
2. ORTHODOXIA.....	5
3. VÝCHODISKA PRAVOSLAVNÉ TEOLOGIE.....	6
3.1. BOŽÍ ZJEVENÍ JAKO PRAMEN KŘESŤANSKÉ VÍRY.....	6
3.2. MODLITBA JAKO ROZHOVOR MEZI ČLOVĚKEM A BOHEM.....	6
4. PÍSMO SVATÉ.....	12
5. SVATÁ TRADICE.....	14
6. BIBLE A TRADICE.....	15
LITERATURA.....	16

1. Dogma a tradice¹

- Církev už odedávna vyjadřovala svoji víru prostřednictvím dogmatických formulací. Řecké slovo „dogma“ znamená pravdu, která nepodléhá diskusi. Ve Skutcích apoštolů se setkáváme s tím, že dogmata jsou ustanoveními přijatými církví skrze apoštoly a starší v Jeruzalémě (Sk 16,4). V chápání církevních otců dogmata znamenají „nauku Pána a apoštolů“ (sv. Ignác z Antiochie, List k Magnez. 13).
- Důležitý je však fakt, že formulování jednotlivých dogmatických pravd, nebylo nikdy považované za konečný cíl, ale pouze za prostředek k dosažení spásy. Proto v pravoslaví neexistuje dogma, které by se nemohlo stát hymnem na Boží oslavu a obráceně. Tyto oba aspekty – bohoslužba a dogma – jsou neoddělitelně spojené. Pavel Evdokimov tvrdí, že dogmata jsou slovní ikonou.
- Dogmata tedy nejsou v pravoslavné církvi pouhým vyjádřením učení Církve, ale zahrnují též prvky jimiž je: doxologie (modlitba chvály), adorace (vzývání Ducha svatého), vyznání víry a akt vzdávání díky za Boží spasitelné dílo. Proto není možné přinášet oběť v křesťanské anafoře (při liturgii), pokud nevyznáváme víru.
- Pro pravoslavné je nicejsko-cařihradský symbol víry vzorem každé dogmatické formulace, každého vyznání víry a každé teologie, která má být považována za systematickou.
- Proto formulování dogmatu není procesem čistě lidským, ale boholidským, který má svůj základ ve vtělení Božího Syna. Díky tomuto vtělení jsou Bůh a člověk opět jedno a toto jedno se naplňuje skrze Církev.
- Církev je tedy tělem Kristovým a místem přebývání Ducha svatého.
- Dogma pochází ze souhlasu církve a její charismatické paměti jako celku. V pravoslavném chápání není dogma vyjádřením individuálního uvědomění, ale vědomí církve jako celku (kolegiální vědomí). Proto shoda biskupů, shromážděných na sněmu, je ve světle eklesiologie (nauky o církvi) vyjádřením nejvyšší autority církve, znakem společenství a činnosti Ducha svatého. Právo vyhlašovat dogma má tedy podle učení pravoslavné církve pouze všeobecný sněm.
- Pravoslavná církev zdůrazňuje eklesiální funkci dogmatu. Posláním dogmatu není pouhá obrana víry (apologie), ale vytyčení směru praktického křesťanského života.
- Dogma je tedy svědectvím pravdy ve světě. Toto svědectví každého křesťana obsahuje spasitelný význam tím, že se stává účastí na tajemství vykoupení.

---

¹ Celá kapitola je výtahem z: BELEJKANIČ, I. *Pravoslavné dogmatické bohoslovie*. s. 7-9.

- Věřící, který nepřijímá dogmata, se sám vylučuje ze společenství církve.
- Dogma však musí vycházet z Písma, proto ani věroučná pravda nemůže dodat nový obsah Písmu.
- Avšak dogma je těsně spojená s tradicí. Tradici je třeba chápat jako živou a dynamickou skutečnost, proniknutou přítomností a působením Ducha svatého. Písmo se tak skrze tradici stává živým svědectvím pravdy. Protože dogma je vyjádřením pravdy, která je zformulovaná pod vlivem požadavků konkrétní doby.
- Lidské pojmy nejsou adekvátními pro vyjádření Božího tajemství v absolutním smyslu. Smrtelným nebezpečím je ohraničení Božích pravd lidskými definicemi – dogmata nejsou lidskými pravdami, ale Božími. Je třeba vidět zásadní rozdíl mezi dogmatem a teologickým názorem. Dogma je závazná pravda, teologický názor je pouze názorem jednotlivce, který je aktuální do té doby, než v konkrétním případě církev nerozhodla jinak.

1.1. Rozdíly mezi katolickou a pravoslavnou církví v souvislosti s vyznáním víry (dogmatem)²

- Do 16. století vyznávala jak latinská církev (římskokatolická), že vyznání víry (symbol víry, dogma) je stálým a aktuálním svědectvím církve. Avšak západní církev od tohoto principu odstoupila.
- Problémem tohoto odstoupení od tradice církve je ustanovení, že papež je postaven nad všeobecnými sněmy. Tímto se vyjádřilo velmi nebezpečné ustanovení, které říká, že jeden slabý a smrtelný člověk se stává hlavou církve. To vedlo až k tvrzení, že bez papeže není možná jednota a společenství.³
- Toto pojetí odsuzuje pravoslavná církev, protože v jejím pojetí je hlavou církve Kristus a biskupové jsou jeho zástupci na zemi, kteří vyjadřují pravdu víry za předpokladu přítomnosti a působení Ducha svatého v církvi, které se uskutečňuje, vzhledem ke kolegiálnosti církve, skrze synod biskupů. Vyhlášovat dogmata může tedy pouze sněm biskupů, ne představitel sboru biskupů apod.

² Celá kapitola je výtahem z: ŠIVAČEV, A. *Istinnite na pravoslavna carkva*. s. 7-16.

³ Vzhledem k západnímu pojetí papežství je toto velmi silné tvrzení, avšak je nutné si uvědomit, že pro pravoslavnou církev je vyznání víry, tedy dogmatu, vyjádřením církve zastoupené biskupy. Vyznání víry se tedy podle pravoslavi může vyjadřovat pouze na základě kolegia biskupů shromážděných na sněmu. Jiná cesta není možná. Proto je pochopitelné, že je nepřijatelné, aby jeden člověk – papež byl tím, kdo „vymýšlí a vyhláší“ dogma. I když sami víme, že to tak zcela nikdy není. - pozn. autor

2. Orthodoxia⁴

- Pojem „orthodoxia“ je odvozen od řeckých slov „orthos“ = správný, pravdivý a „dokeo“ = myslím, soudím, domnívám se.
- Pojem „orthodoxia“ tedy znamená „správné smýšlení“, „správné přesvědčení“ apod.
- „Orthodoxia“ přeložené českým výrazem pravoslaví je tedy správné učení, pravá víra, ale současně i oslava Boha. Proto myšlenková a teologická část nauky je spojená s projevy bohoúcty.
- Formální princip pravoslaví vyrůstá z toho, že pravoslavná církev je starobylá a takovou chce zůstat. Je církví apoštolů, církví všeobecných sněmů, církví velkých církevních otců a učitelů starokřesťanské doby. Chce tedy a zůstala bezprostřední ochránkyní a dědičkou prvotní Kristovy církve.
- Je však nutné dodat, že pravoslavná církev je dědičkou a ochránkyní starobylé apoštolské církve, ale jen ve smyslu všeobecně ustanovených základních křesťanských pravd. Proto je konzervativní jen v relativním smyslu. Právě toto její zakořenění v Písmu a tradici ji napomáhá, aby nebyla spoutaná, ale udržela si svoji plnou svobodu rozvoje.
- Proto pojem „orthodoxie“ je oficiálním slovem, které označuje dokonalé uchování správného učení svatého evangelia.

---

⁴ Celá kapitola je výtahem z: BELEJKANIČ, I. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie*. s. 10-13.

3. Východiska pravoslavné teologie

3.1. *Boží zjevení jako pramen křesťanské víry*⁵

- Pravoslavná církev nedělá rozdíly mezi přirozeným a nadpřirozeným zjevením. Přirozené zjevení je totiž srozumitelné ve světle nadpřirozeného zjevení. Bible nás přivádí k tomu, že Bůh se zjevuje ve své stvořitelském díle, které bylo dovršeno skrze vtělení Božího Syna do lidské přirozenosti.
- Bůh se tedy zjevuje ve svém stvořitelském díle. Dokud nebyli lidé zasaženi hříchem, viděli za tímto stvořeným světem lásku a dar Boha. Avšak v důsledku pádu lidé postupně zapomínali na Boha a vytvářeli si svoje představy o Bohu Stvořiteli. Bůh však vždy znovu dával o sobě člověku vědět. Postupně docházelo k zintenzivňování přítomnosti Boha ve stvoření a to tím, že uzavírá smlouvu s jednotlivými lidmi i celým národem, oslovuje je osobně i zprostředkovaně. Avšak jako vrchol zjevení je příchod Božího Syna (Logos), skrze kterého poznáváme Boha v těle. Ten je tím nejdokonalejším zjevením Boha v lidských dějinách. Kristus odchází k svému Otci a zakládá svoji církev, které dává veškeré prostředky k tomu, aby se každý člověk mohl vytvořit s Bohem láskyplný vztah, tedy aby se mohl navrátit k Bohu.
- Inspirací Ducha svatého bylo Boží zjevení (a dějiny spásy) zapsáno a Duch svatý se stává zárukou toho, že církev správně určila kánon knih Starého i Nového zákona. Tak může Bůh stále mluvit k člověku prostřednictvím Písma. A tento dialog člověka s Bohem se děje v církvi.
- Avšak pádem též lidé zapomněli na to, že byli stvořeni k Božímu obrazu. Bůh přišel na svět v těle, tím nám dal možnost lidsky porozumět Božímu zjevení, ale na nás je, abychom rozvíjeli svoje srdce, svoje nitro, tedy abychom Boží obraz v nás obnovili a aby byl Boží obraz v nás.

3.2. *Modlitba jako rozhovor mezi člověkem a Bohem.*⁶

Modlitba

- Zatímco v nepravoslavných křesťanských společenstvích se klade důraz na kritické reflexe dogmatického učení, anebo na výklad magisteria církve více méně ve formálním smyslu, pravoslavná teologie se je vědomá těsného spojení teologického myšlení s duchovním životem. Proto pravoslavný teolog se vědomě staví do pozice posluchače Božího tajemství. Vždyť ví, že skutečné poznávání Boha a Jeho tajemství přichází jako dar Ducha svatého k

---

⁵ Celá kapitola je výtahem z: BELEJKANIČ, I. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie*. s. 14.

⁶ Celá kapitola je výtahem z: *Tamtéž*. s. 15-22.

tomu, kdo je čistého a vroucně upřímného srdce. Teologie je totiž Slovo Boží, slovo o Bohu a uvádí teologa do samotného vnitřního života Svaté Trojice. Duchem Svatým nás vede k Ježíšovi, Synu Božímu, který otevřel cestu odpouštějící a obnovující lásce nebeského Otce. Proto společenství s Duchem Svatým je pouhým a správným východiskem cesty k Bohu. A toto společenství s Duchem Svatým není možné získat jinak, než prostřednictvím modlitby.

- Avšak ne každý křesťan se umí správně modlit. Ježíš Kristus při své misijní činnosti často nabádal své učedníky, aby se správně modlili: *„A když se modlíte, nebudte jako pokrytci: ti se s oblibou modlí v synagógách a na nárožích, aby byli lidem na očích; amen pravím vám, už mají svou odměnu. Když se modlíš, vejdi do svého pokojíku, zavři za sebou dveře a modli se k svému Otci, který zůstává skryt; a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí. Při modlitbě pak nemluvte naprázdno jako pohané; oni si myslí, že budou vyslyšeni pro množství svých slov. Nebudte jako oni; vždyť váš Otec ví, co potřebujete, dříve než ho prosíte. Vy se modlete takto: Otče náš, jenž jsi na nebesích, buď posvěceno tvé jméno. Přijď tvé království. Staň se tvá vůle jako v nebi, tak i na zemi. Náš denní chléb dej nám dnes. A odpusť nám naše viny, jako i my jsme odpustili těm, kdo se provinili proti nám. A nevydej nás v pokušení, ale vysvobod' nás od zlého. Neboť jestliže odpustíte lidem jejich přestoupení, i vám odpustí váš nebeský Otec; jestliže však neodpustíte lidem, ani váš Otec vám neodpustí vaše přestoupení.“* (Mt 6,5-13) Z uvedených slov Ježíše Krista je možné učinit závěr, že základem pravdivé modlitby v duchu a v pravdě musí být láska, pokora a pokání. Bez Boží lásky k Bohu a bližnímu není možné správně se modlit.

- Pravoslavná teologie je tedy teologií lásky. Modlitba je cenná tím, že naše srdce nasměrovává k Bohu. Je to беседа člověka s Bohem. A síla modlitby spočívá v tom, že křesťana přivádí k základnímu cíli, kterým je získávání Ducha Svatého a sjednocování se s Kristem.

Modlitba Ježíšova

- Modlitba udržuje ve společenství s Duchem Svatým, který současně garantuje život v pravdě. Proto neustálá modlitba v pravoslavné církvi má pevné místo. Jedná se o tzv. modlitbu Ježíšovu. Podstata této modlitby spočívá v opakování slov: „Pane Ježíši Kriste, Synu Boží, smiluj se nade mnou hříšným.“ Sílu této modlitby dosvědčuje mnoho velkých otců mystiky.
- Ježíšova modlitba má tři stupně. Toto je však pomocné schéma, cesta k prohlubování modlitby:
  - Ústní – kdy křesťan stále opakuje Ježíšovu modlitbu ve stavu vnitřního pokoje, lásky k bližnímu a při dodržování Božích přikázání.

- Rozumová – svým rozumem se úplně opírá o Ježíšovo jméno, které v jeho srdci vzbuzuje Kristovu přítomnost. Rozum se tak osvobozuje od klamu a začne přebývat v dobru.
- Realizace v srdci člověka – modlitba proniká nitro člověka, který vidí sebe sama jakoby v Božím světle. Srdce člověka je naplněné Boží přítomností, Jeho světlem, které skrze člověka působí na okolní svět a Ježíšova modlitba plyne sama bez nějaké větší námahy.
- Mystika je prostředím, v kterém pravoslavní dýchá a které jej neustále obnovuje a naplňuje. Tak modlicí se křesťan má podle svých sil a stavu ducha podíl na Ježíšově životě, životě Bohorodičky i všech svatých a skrze ně se stává účastníkem neviditelného světa. K tomuto též pomáhá pravidelnost modlitby s pevně stanovenými časy.
- Též svatí otcové kladli veliký důraz na modlitbu, protože ji považovali za základní prostředek naší jednoty s Bohem i s jinými lidmi.

Liturgická modlitba

- Atoský stařec Siluán říká: „Jestliže jsi teolog, tak se čistě modlíš, a jestli se čistě modlíš, pak jsi teolog.“
- Tak se vracíme k tvrzení, že v pravoslavné církvi nemůže existovat protiklad nebo nesoulad mezi bohoslužbou a teologií, mezi modlitbou a věroukou, neboť v pravoslavné bohoslužbě je obsažená plnost učení prvotní křesťanské církve. Proto pravoslavná východní teologie je teologií liturgickou. Při každé liturgii se totiž zpřítomňuje ekonomie spásy (dějiny spásy) skrze silný prožitek mystického realizmu⁷ Proto skrze církev a její liturgii se stáváme znovu účastníky a svědky tajemství naší spásy (skrze anamnezi, tedy připomínku a zpřítomnění).
- Díky tomu dogmata – jednotlivé vyznání víry církve - přestala být pouhými teologickými formulacemi, ale byly začleněny do více jak u jiných konfesí do liturgických modliteb, zpěvů apod.
- Avšak je třeba si uvědomit, že vrcholem liturgického života východní pravoslavné církve vždy byla a je Eucharistie. Každá Eucharistie není pouze účastí na Kristově oběti a jeho zmrtvýchvstání, ale též na sestoupení Ducha Svatého, který pro církev aktualizuje zázrak Boží přítomnosti. Při epiklezi (vzývání a pozvání Ducha Svatého při anafoře – eucharistické modlitbě, který proměňuje chléb a víno v Tělo a Krev Krista), modlitbě vzývající Ducha Svatého, každá Eucharistie obsahuje momenty Pedesátnice (Seslání Ducha Svatého).

⁷ Mystický realismus – jinými slovy zpřítomnění. Skrze mystický prožitek se stávám přítomným na jednotlivých událostech dějin spásy – jsem tedy přítomen Ježíšově umučení, kříže, pohřbu, vzkříšení, nanebevstoupení. Je to tedy aktualizace dějin spásy tady a teď. - pozn. autor

- Eucharistie je reálným projevem jednoty Boha a člověka. Díky Eucharistii křesťan skrze svojí účast na liturgickém životě církve, vstupuje do Kristem nastartovaného eschatologického (budoucí slávě) eónu. Bez takové modlitby není teologie schopná života. K životu věčnému, k *teosisu*⁸ může člověka přivést pouze živá teologie, která je plodem Ducha svatého.

Duch východního křesťanství (zde připojuji jednu kapitolku ze své diplomky)

- Zkušenosti našeho každodenního života určitého kulturního kontextu formují způsob života a náhledu na vnitřní i vnější skutečnosti. Ty jsou zdrojem našeho jednání a to i symbolického. Vždyť symboliku, kterou používá určitý národ, často nepochopí ten, který přichází z jiného "kraje". Tato zákonitost se promítá i do způsobu myšlení, prožívání a symbolického vyjádření jednotlivých církevních společenství, které v bývalé východořímské říši vznikly. Vždyť ani ony nemohly zůstat nedotčeny kulturami ze kterých vyrostly a kterými byly vychovány. Pouze svým příklonem ke Kristu mohli změnit způsob jednání a náhledu na svět, avšak nutně v rámci kulturního kontextu, jímž byli formováni. Díky tomu bylo již od počátku křesťanství patrné rozdílné prožívání křesťanství na východě a na západě. Otázkou však zůstává, co je vzhledem k liturgii na východě specifické, co je kořenem symboliky byzantského ritu!
- Je to bezpochyby již samotný náhled na cíl člověka a církev jako takovou. Zde hraje důležitou roli termín „zbožštění“. I když tento termín vychází z pohanského – novoplatónského prostředí, východní teologie jej časem přijala do své terminologie, jako nejlepší vyjádření toho, jakým způsobem dochází ke spáse každého z nás. Neboť *"vtělené Slovo Boží se stalo člověkem, Syn Boží synem člověka, aby tím umožnil člověku pochopit Syna Božího, stát se adopcí synem Božím"*.⁹ Jinými slovy: *"on se stal člověkem, abychom se my stali bohy. Zjevil sebe skrze tělo, abychom i my přijali poznání neviditelného Otce. Sněs urážky lidí, abychom měli podíl na neporušitelnosti"*.¹⁰
- Lidský hřích násilně zrušil tajemné spojení s Bohem – Láskou, která lidskému pokolení dávala vše potřebné k životu (srov. Gn 2-3). Člověk se tak stává nedokonalou napodobeninou Boha. Proto cílem křesťanského žití je znovuobnovit tento vztah – kontakt s Boží přirozeností a připodobnit se Bohu (obraz Boha - ikonu), který přichází k člověku v Ježíši Kristu, neváhá obětovat kvůli němu úplně všechno a který touží po tom, aby člověk odpověděl, přimkl se k svému Tvůrci a vytvořil s ním jednotu. Pouze tak se každý z nás stává Jeho vlastnictvím,¹¹ dochází k reálné účasti na životě Svaté Trojice a dosahuje tak vrcholu duchovního růstu a

⁸ = Zbožštění – viz. následující podbod – Duch východního křesťanství

⁹ IRENEUS. *Adversus haereses III.* in ŠPIDLÍK, T. *Systematická příručka. 1.díl Spiritualita křesťanského východu.* s. 441.

¹⁰ ATHANAS. ALEX., *De incarnatione* 54,3 in MILKO, Pavel. *Theosis.* s. 1–2. [online]. 2. 8. 2006. www.dogmatika.wz.cz. 2006 [cit. 2006-12-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.dogmatika.wz.cz/theosis.pdf>>

¹¹ Neboť *"nevíte, že jste Boží chrám a že Duch Boží ve vás přebývá?"* (1 Kor 3,16) *"Vý však jste Kristovi a Kristus je Boží."* (1 Kor 3,23)

spasení. Vždyť každý z nás podvědomě touží po tom podobat se vzoru nebo tomu, který nás opravdově miluje. Patrné je to zvláště u mladého člověka v období jeho dospívání.¹² To je také "základním rysem víry, vyjádřené v soteriologii východní církve"¹³ a východiskem pro teologii církevní obce.

- Církev je chápána jako Tělo Kristovo, kde Kristus je jeho hlavou (srov. 1Kor 12). On se zjevuje¹⁴, vnáší věčnost do časnosti, odhaluje Boží život a dává možnost člověku se na něm podílet. "Stává se tak místem setkání a obecenství v něho věřícího lidu."¹⁵ Cílem je však „tolikrát opakované“ sjednocení s ním, které je možné pouze v Církvi, tedy ve společenství s druhými v Kristu, a skrze svaté tajiny (svátosti). Tímto se stává pozemská církev obrazem nebeské, kde dojde k pravému sjednocení s Pánem. To je také základem pro vnímání liturgie a ostatních aspektů křesťanského života na východě.
- Člověk je schopen života v Bohu a proto liturgie, jako ústřední činnost církve, představuje určité zázemí účasti na tajemství spásy. Tato účast je tak závažná, že východní křesťan neváhá věnovat dostatek času k tomu, aby se spojil se svým vzkříšeným Pánem a prožil tak nebe na zemi, kde je možné zanechat všech pozemských starostí a kontempletovat Krista. Boží nadpřirozenost (transcendence) je však neuchopitelná, proto onen háv tajemství¹⁵, který je typický pro východního křesťana.
- Jeho život by měl být životem ve světle, které symbolizuje Krista (srov. Jan 1,4n), proto se také velmi dbá na to, aby chrám byl při bohoslužbě plný živého světla, tedy světél svíček apod. Vždyť život ve světle znamená život v Bohu. Pouze skrze toto světlo vidíme na cestu. Ta se bez něho stává velmi obtížnou a neúspěšnou.¹⁶
- Dalším důležitým momentem východního křesťanství je jeho napojení na apoštolskou tradici. Písmo a učení církevních otců je jakýmsi východiskem pro věrouku, způsob života jednotlivých církevních obcí, ale nesporně i pro formování liturgie.¹⁷

¹² Srov. MILKO, Pavel. *Theosis*. s. 5-6. [online]. 2. 8. 2006. www.dogmatika.wz.cz. 2006 [cit. 2006-12-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.dogmatika.wz.cz/theosis.pdf>> a BISKUP KRYŠTOF. *Teologie církevní obce*. [online]. 7. 3. 2000. © Pravoslavné publikační dílo 1997-2006 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <http://www.pravoslav.gts.cz/theolog/cirk_ob.htm>.

¹³ MILKO, Pavel. *Theosis*. s. 2. [online]. 2. 8. 2006. www.dogmatika.wz.cz. 2006 [cit. 2006-12-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.dogmatika.wz.cz/theosis.pdf>>

¹⁴ Bůh se zjevuje člověku, dává se mu tedy poznat. Ukazuje mu svoji lásku a dává mu účast na svém vnitřním životě. Srov. *Zjavenie [Božie]* in HERIBAN, J. *Príručný lexikón biblických vied*. s. 1076.

¹⁵ Sami víme, jak je pro západního člověka nepochopitelný ikonostas. Ten je v byzantském chrámu přechodem k neviditelnému, tedy prostoru ne z tohoto světa. Tam již přebývá Bůh, tam se děje posvátná nebeská hostina apod. Proto celý chrám je Kristem viditelným a lidským a prostor za ikonostasem Kristem neviditelným, který symbolizuje jeho božskou přirozenost. Proto člověk, který přichází do chrámu, má tímto způsobem možnost nahlédnout nebe, tedy místo přebývání Boha. - Srov. FLORENSKIJ, P. A. *Ikonostas*. s. 34n.

¹⁶ Srov. TAFT, R. F. *Katolicismus východního obrádu: Jeho dědictví a poslání*. s. 13–16.

¹⁷ Srov. ILKO, M. *Duch východných obradov*. s. 1-2. [online]. 1.10.2001. E-zine prešovskej eparchie. ©2006-2007 [cit. 2006-12-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.zoe.sk/pub/doc/theologos/t- Duch-vychodnych-obradov.pdf>>.

- Nemůžeme však též neuvést důležité Kristovo vzkříšení z něhož východní teologie žije a kde je považována radost velikonoční noci za určitý program.¹⁸ Vždyť bez radosti ze vzkříšení by učedníci nepochopili Ježíšův život, nenaplnila by se spása člověka, závislá na Božích skutcích jakými jsou podle věrouky: vtělení, smrt na kříži, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení.¹⁹ Toto vše jsou ústřední body celého křesťanství a novozákonních spisů. Avšak východ žije z radosti velikonoční noci, čemu nasvědčuje již sama skutečnost, že texty liturgie jako takové, tropáry, obřady a modlitby všech nedělí jsou plné oslavy Ježíšova zmrtvýchvstání. Vždyť při každé liturgii zní z úst kněze při vsypávání částic proměněného chleba do proměněného vína ono: *"vzkříšení Kristovo jsme spatřili, pokloňme se Pánu Ježíši, jedinému bezhříšnému. Kříži tvému se klaníme, Kriste, a tvé svaté vzkříšení opěvujeme a slavíme, neboť ty jsi Bůh náš... Pojdte všichni věřící, pokloňme se svatému Kristovu vzkříšení, neboť hle, skrze kříž přišla radost celému světu."*²⁰

---

¹⁸ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Systematická příručka. 1.díl Spiritualita křesťanského východu.* s. 270.

¹⁹ Srov. DAMIANOVA, E. *Vzkresenie Christovo.* in ARCHIMANDRIT JONA. *Učebnik po liturgika: Kratko rãkovedstvo za izučavane na pravoslavnoto bogosluženie.* s. 65.

²⁰ GOGOL, N. V. *Rozjímání o božské liturgii.* s. 48.

4. Písmo svaté²¹

- Pravoslavná duchovnost je biblická. Otcové církve žili Bibli, mysleli a vysvětlovali pomocí Bible. Za času jejich života exegeze jako autonomní nauka neexistovala. Oni přistupovali k Bibli jako k živému Slovu, k Ježíši Kristu, Božímu Synu. A proto Krista není možné ohraničit vědou.
- Bible je tedy Kristem, každé z jeho slov nás nasměrovává k Tomu, který je jejím autorem a přivádí nás do Jeho společenství. Skrze Bibli poznáváme Boha.
- Ovšem Bible je úzce spjata s Eucharistií, při které se realizuje společenství s Kristem, kterého poznáváme. Hebrejský a řecký pojem „poznávat“, znamená poznávat na základě sjednocení ve smyslu manželském. Symbolem tohoto skutečného poznání je Beránkova hostina.
- Chalcedonské dogma (4. všeobecný sněm) totiž vždy kladl důraz na boholidskou povahu Písma. Bůh chtěl, aby Logos přijal tělo a založil tělo (církve), v kterém jeho Slova budou znít jako slova života. Proto je důležité číst Bibli a naslouchat Bohu skrze Krista v jeho těle (církvi). Písmo je totiž dané církvi a pro církev. Je nejvyšším vyjádřením Božího zjevení člověku.
- Písmo svaté vzniklo na základě ústního kázání Božího slova a tudíž je zápisem Božího slova z úst svatých mužů a apoštolů. Písmo jako záznam Boží zvěsti člověku je Bohem inspirované a Duchem Svatým posvěcené (srov. 2Tim 3,16 a 2Petr 1,21).
- Avšak inspiraci nechápe pravoslavná církev ve smyslu diktátu, který Bůh nadiktoval člověku. Boží inspirace autory nezotročuje, ale svým působením jej obohacuje. (Bůh je *causa principalis* = první příčina, člověk je *causa instrumentalis* = druhá příčina ~ nástroj) Boží slovo totiž nikdy nestaví člověka do pasivní pozice, ale vždy vzbuzuje aktivitu a tvořivost. Proto každý autor má konkrétní poslání v konkrétním čase a prostoru, ale každé Boží zjevení má nadčasovou a nadprostorovou povahu.
- Avšak pro dosažení čistoty dogmatických definic musí člověk využít všechny výsledky lidského bádání nad textem Bible, ale i v tomto se projevuje inspirace Ducha Svatého. Zde je možné hovořit o inspiraci způsobu čtení. To se projevuje zhruba takto:
  - Bible vniká do srdce, jako orgánu moudrosti
  - Srdce v sobě obsahuje nejen intelektuální element, ale ještě i něco víc, co napomáhá odkrývat novou hloubku biblického textu.

---

²¹ Celá kapitola je výtahem z: BELEJKANIČ, I. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie*. s. 23-27.

- Proto od teologie se očekává, aby v každé epoše lidských dějin odkrývala a odpovídala na vzniklý problém.
- I Bible se formovala v průběhu mnoha sta let z knih různých autorů, různých období, různého obsahu, různých stupňů zjevení. Bible je tedy mozaikou, v které je skrze Boží působení zachycené Jeho zjevení a Jeho slovo. Kánon Bohem inspirovaných biblických knih, který byl již uzavřen však není třeba chápat jako jednou pro vždy ukončenou skutečnost. Biblický kánon musel být uzavřen, neboť vyjadřuje plnost Božího zjevení i Božího slova. Není již třeba nic dodávat, je třeba jej pouze naplňovat životem v kontextu určité doby.
- Pravoslavná církev používá biblický text Septuaginty, z níž vychází staroslověnské překlady svatých Cyrila a Metoděje, i když si váží i ostatních původních hebrejských a řeckých textů.
- Písmo svaté je tedy základem teologického myšlení.

5. Svatá tradice²²

- Církev vstoupila do historie lidstva v den Pedesátnice (Seslání Ducha Svatého), po Kristově ukřižování a zmrtvýchvstání. Již od počátku církev formulovala věroučné pravdy. Tím se upevňovalo její vědomí. Bůh totiž hovoří a působí v lidech neustále. Pedesátnicí začal život církve a život církev se udržuje tradicí. Už v druhém listě Soluňským je řečeno: „*Nuže tedy, bratří, stůjte pevně a držte se toho učení, které jsme vám odevzdali, ať už slovem nebo dopisem*“ (2Te 2,15).
- Sv. Irenej Lyonský říká: „tradice je vyřčeným slovem“. Primát jistě patří Písmu, ale samotné Písmo nás nasměrovává k tradici jako živé sféře, v které je třeba mu naslouchat. Písmo je tedy počátkem toho, co je potom rozvíjené v tradici. Minulost totiž nelikviduje současnost, ale uděluje ji sílu a nadšení do budoucna, když ji udržuje v kontextu tradice, jako vnitřní normě všeobecné jednoty v Pánu a Duchu Svatém. Tradice tedy zpřítomňuje minulost, navrácí církev ke Kristu a aktualizuje Jeho učení pro současnost. Církev je vybudovaná na historickém Ježíšovi, ale působením Ducha svatého se jeho život zpřítomňuje a aktualizuje.
- Proto tradice je projevem Ducha Svatého a zároveň projevem dynamiky teologie. Kriteřiem tradice je však Eucharistie, protože učení církve je shodné s učením Eucharistie. Ta totiž aktualizuje čas Ježíšova vtělení a zmrtvýchvstání, čas Pedesátnice i čas druhého příchodu Ježíše Krista. Protože v lidech působí Duch Svatý a vše, co člověk koná v Kristově jménu, je tradicí, je plností Svaté trojice. Zjevení bylo dané jednou a provždy a právě církev je zárukou nepřetržité celosti tradice, která je zaručena epiklezí (působením Ducha Svatého).
- Plnost pravé víry a pravého učení nemůže totiž pojmout a uchránit jedinec, tu může pojmout a uchránit jedině společenství, tedy církev, která předává toto bohatství z pokolení na pokolení skrze nastolenou tradici. Tradice není archeologickým muzeem, ale živou pamětí církve, která obsahuje pravdivé učení, které odkrývá v dějinách a v budoucnosti.
- Tradice svými formami je: psaná, ústní, monumentální, ale Duch Svatý je jejím jediným pramenem, který vede církev na cestě lidskými dějinami.
- Avšak je třeba zachovat tradice místních církví, neboť i Kristus, když konal své poslání, neboursal staré, ale veškeré existenci uděloval vyšší smysl a hodnotu. Z tohoto důvodu není správné, aby se do života místní církve zaváděli tradiční zvyklosti z jiných církví jako něco jediné, správné a neměnitelné.

---

²² Celá kapitola je výtahem z: BELEJKANIČ, I. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie*. s. 28-31.

6. Bible a tradice²³

- V období reformace byli takoví teologové, kteří proti sobě stavěli Písmo a tradici. Z hlediska christologie je toto hledisko zcela mylné.
- Biblické knihy jsou totiž z větší části kronikou života církve, která byla zachována skrze tradici. Učení Krista bylo ještě před včleněním do novozákonního kánonu přijaté skrze apoštolskou posloupnost, na základě ústní tradice. A když se toto učení stalo psanou tradicí, je nemožné z tohoto procesu vyloučit to, co je lidské. Je však třeba ještě dodat, že Duch Svatý garantuje neomylnost při zapisování ústní tradice.
- Proto církev, která je „plností Trojice“, vybírá a zachovává ty texty, které jsou vnuknuté. Uděluje jim autentičnost a dává jim svoji záruku.
- Církev je celý Kristus, proto Bible a tradice vytváří jeden celek, jednu plnost, a to tak, že tradice uděluje svědectví Písmu a Písmo se stává součástí tradice. Přitom však Bible zůstává hlavním pramenem víry. Má absolutní prvenství a autoritu. Proto všechno je třeba chápat v kontextu Bible a církve. Každá skutečnost musí být interpretovaná v této souvislosti. Paralely totiž pomáhají pochopit smysl a význam té které perikopy Písma svatého. Proto existuje nezměnitelné kritérium, že vše, co se přičí dogmatickým pravdám, musí být správně komentované a interpretované. Církev má totiž právo texty vysvětlovat, neboť je kvůli působení Ducha Svatého neomylná.
- Přesto tedy, že je Písmo inspirované, naukový význam důležitých míst můžeme vidět a pochopit jedinečně skrze dogmatické definice církve. Boží zjevení totiž nelze vtěsnat do lidských kategorií. Takové snahy vždy troskotají na subjektivismu, který nemá apoštolskou autoritu. Proto pravoslavná církev nemůže dopustit, aby v jejím životě nastala situace, kdy by došlo k narušení rovnováhy mezi Biblií a tradicí.

---

²³ Celá kapitola je výtahem z: BELEJKANIČ, I. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie*. s. 32-35.

Literatura

- BELEJKANIČ, I. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie*. s. 7-35. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta. ISBN 80-7097-314-5
- ŠIVAČEV, A. *Istinnite na pravoslavnata cърkva*. Sofia: Tavor, 1998. ISBN 954-734-001-8 (ШИВАЧЕВ, А. *Истинните на православната църква*. София: Тавор, 1998г. ISBN 954-734-001-8)
- MILKO, Pavel. *Theosis*. [online]. 2. 8. 2006. www.dogmatika.wz.cz. 2006 [cit. 2006-12-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.dogmatika.wz.cz/theosis.pdf>>
- BISKUP KRYŠTOF. *Teologie církevní obce*. [online]. 7. 3. 2000. © Pravoslavné publikační dílo 1997-2006 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <http://www.pravoslav.gts.cz/theolog/cirk_ob.htm>.
- ILKO, M. *Duch východných obradov*. [online]. 1.10.2001. E-zine prešovskej eparchie. ©2006-2007 [cit. 2006-12-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.zoe.sk/pub/doc/theologos/t-duch-vychodnych-obradov.pdf>>
- FLORENSKIJ, P. A. *Ikonostas*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2000. ISBN 80-86263-13-4.
- GOGOL, N. V. *Rozjímání o božské liturgii*. Velehrad: Refugium, 1996. ISBN 80-901957-7-6.
- ŠPIDLÍK, T. *Systematická příručka. 1.díl Spiritualita křesťanského východu*. Velehrad: Refugium, 2002. ISBN 80-86045-84-6
- ARCHIMANDRIT JONA. *Učebnik po liturgika: Kratko rãkovodstvo za izučavane na pravoslavnoto bogosluženie*. Sofia: Duchovna seminaria, 1950. ISBN 9548877-03-1